

5.5.2009

Dnro 343/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

RIITA-ASIAN VALMISTELU VIIPYI

1

KANTELU

Kantelija lähetti 30.1.2009 eduskunnan oikeusasiamiehelle tiedoksi Turun käräjäoikeuden laamannille osoitetun kirjeen, jossa hän oli muun muassa vaatinut kirjeessä mainittuja asioita käsittelevän kärjätuomarin vaihtamista. Mainitussa kirjeessä kantelija oli muun muassa katsonut, että kärjätuomari oli viivytellyt kysymyksessä olevien riita-asioiden käsittelyssä. Lisäksi kantelija piti häntä esteellisenä. Oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä kantelija katsoi, ettei kärjätuomari ollut hoitanut tehtävänsä oikeudenkäymiskaaren mukaisesti.

Lisäksi kantelija toimitti tänne 25.3., 26.3., 27.3., 22.4., 28.4. ja 5.5.2009 saapuneet lisäkirjelmät.

--

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Saadun selvityksen mukaan X Oy:n (yhtiö) ja A:n välinen urakkasopimuksen suoritusrikkomusta koskeva riita-asia on tullut vireille Turun käräjäoikeuteen 28.4.2006. Kesäkuussa 2006 tapahtuneen haasteen tiedoksiannon jälkeen A:n asiamies on 12.7.2006 pyytänyt lisäaikaa vastauksen antamiselle. Lisäaikaa on myönnetty 30.9.2006 asti. A:n asiamies on edelleen 25.9.2006 pyytänyt lisäaikaa vastauksen antamiselle 31.12.2006 asti. Käräjäoikeuden tiedusteltua yhtiön suhtautumista pyydettyyn pidennykseen, määräaikaa on myönnetty 30.11.2006 asti. Vastaajan vastaus on saapunut määräajan viimeisenä päivänä. Kantelija on yhtiön toimitusjohtajana 14.2.2007 pyytänyt kiirehtimään asian käsittelyä. Asianosaisten asiamiehiltä on 14.2.2007 ja 7.3.2007 tiedusteltu sopivaa valmisteluistunnon ajankohtaa. Asiassa on toimitettu 1. valmisteluistunto 8. ja 29.5.2007. Käräjäoikeus on 20.12.2007 lähettänyt asianosaisten asiamiehille lausumapyynnön, jossa asianosaisille on muun muassa varattu tilaisuus esittää käsityksensä lausumapyynnön liitteenä olleesta 1. valmisteluistunnon pöytäkirjaan merkityistä vaatimuksista ja perusteluista sekä pöytäkirjaan sisältyvistä riidattomiksi ja riitaisiksi listatuista seikoista. Määräpäivä lausuman antamiselle on ollut 29.2.2008. Asianosaisten lausumat ovat saapuneet määräajassa. Asiassa 10.2.2009 pidettäväksi määrätty 2. valmisteluistunto on A:n pyynnön mukaisesti sittemmin peruutettu.

A on nostanut vastakanteen yhtiötä vastaan. Tämä asia on tullut vireille Turun käräjäoikeuteen 30.11.2006. Käräjäoikeus on 3.1.2007 A:n asiamiehelle lähetetyllä täydennyskehotuksella pyytänyt haastehakemuksen täydentämistä 5.2.2007 mennessä. Määräaikaa on A:n asiamie-

hen pyynnön mukaisesti pidennetty 5.3.2007 asti. Kantelija on yhtiön toimitusjohtajana 14.2.2007 esittänyt pyynnön, ettei vastapuolelle enää myönnettäisi määräajan pidennystä. Haastehakemuksen täydennys on saapunut määräajassa 5.3.2007 ja se on annettu yhtiölle tiedoksi toukokuussa 2007. Yhtiön asiamies on 5.6.2007 pyytänyt määräajan pidennystä vastauksen antamiseen 17.8.2007 asti. Pyydetty määräajan pidennys on myönnetty. Vastaajan asiamies on edelleen 13.8.2007, 28.8.2007, 13.9.2007, 26.9.2007, 18.10.2007, 14.11.2007 ja 13.12.2007 pyytänyt vastauksen määräajan pidentämistä. Käräjäoikeus on myöntänyt pyydetty määräaikojen pidennykset, joista viimeisimmän mukaan vastauksen määräaika on ollut 31.1.2008. Yhtiön vastaus on saapunut 29.2.2008. Asianosaisten asiamiehiltä on 23.4.2008 tiedusteltu sopivaa valmisteluistunnon ajankohtaa. Vastaukset tiedusteluihin ovat saapuneet 24. ja 27.4.2008. Asiassa on toimitettu 1. valmisteluistunto 12.8. ja 29. sekä 30.9.2008. Käräjäoikeus on 19.12.2008 lähettänyt asianosaisten asiamiehille 18.12.2008 päivätyin lausumapyynnön, jossa asianosaisille on muun muassa varattu tilaisuus esittää käsityksensä lausumapyynnön liitteenä olleesta 1. valmisteluistunnon pöytäkirjastaan merkityistä vaatimuksista ja perusteluista sekä pöytäkirjaan sisältyvistä riidattomiksi ja riitaisiksi listatuista seikoista. Määräpäivä lausuman antamiselle on ollut 3.2.2009. A on 9.1.2009 pyytänyt asiassa lausuman määräajan pidentämistä, minkä johdosta lausuman määräaika on pidennetty 23.3.2009 asti. Yhtiö on niin ikään pyytänyt lausuman antamisen määräajan pidentämistä. Määräaika on pidennetty 23.3.2009 asti. Lausumat ovat saapuneet määräajassa.

Asioissa 10.2.2009 pidettäväksi määrätty yhteinen 2. valmisteluistunto on A:n pyynnöstä peruutettu. Käräjäoikeudesta on 21.4.2009 tiedusteltu kantelijalta yhtiön edustajana sopivaa ajankohtaa valmisteluistunnon pitämiseksi. Käytettävissä olevien tietojen perusteella valmisteluistunnolle ei ole ainakaan 28.4.2009 mennessä määrätty uutta ajankohtaa.

Yhtiö on esittänyt asiassa väitteen käräjätuomarin esteellisyydestä ja lisäksi vaatinut, että asiat siirretään toisen käräjätuomarin käsiteltäväksi. Käräjäoikeus on osapäätöksellään 10.2.2009 hylännyt yhtiön pyynnön tuomarin vaihtamisesta. Asian on ratkaissut käräjäoikeuden laamanni.

3.2

Päätöksellä 10.2.2009 ratkaistut asiat

Vakiintuneen käytännön mukaan oikeusasiamies ei puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon voi vielä hakea muutosta.

Turun käräjäoikeuden päätökseen 10.2.2009 on päätöksestä ilmenevin tavoin mahdollista hakea vielä muutosta haettaessa muutosta pääasiassa annettuun ratkaisuun. Näin ollen asiaa ei ryhdytä tutkimaan täällä siltä osin kuin siinä on kysymys mainitulla päätöksellä ratkaistuista asioista.

3.3

Käsittelyaika

3.3.1

Selvitykset

Käräjätuomari on selvityksessään kiistänyt kantelussa esitetyn väitteen siitä, että hän olisi aiheettomasti tai tahallaan viivyttänyt asioissa pidettyjä valmisteluistuntoja tai pöytäkirjoja.

Selvityksessään kärjätuomari on selvittänyt etenkin valmisteluistunnon pöytäkirjan laatimiseen ja sen valmistumiseen vaikuttaneita tekijöitä ja tähän liittyen käsitellyt muun muassa valmistelun tarkoitusta ja oikeustositseikkojen selvittämisen vaikeutta. Selvityksen mukaan oikeustositseikkoja koskevien vaatimusten huomioon ottavan valmistelun toteuttaminen on työlästä ja aikaavieppä. Myös oikeudenkäymiskaaren säännös, jonka mukaan asianosaisen on lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt ja säännös, joka asettaa tuomioistuimelle velvollisuuden huolehtia, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota, tuovat oman lisänsä valmistelun kulkuun ja sitä kautta pöytäkirjan laatimiseen. Selvityksensä mukaan kärjätuomari on pyrkinyt paikkaamaan valmistelun puutteita varaamalla asianosaisille tilaisuuden antaa kirjallinen lausuma oikeustositseikoista, jotka on merkitty oikeuden pöytäkirjaan lausumanantajan valmisteluistunnossa ilmoittamiksi. Kärjätuomari tuo myös esiin, että ylemmät tuomioistuimet saattavat kohdistaa oikeustositseikkojen lainmukaiseen selvittämiseen tiukoja vaatimuksia. Laiminlyönti oikeustositseikkojen selvittämisessä aiheuttaa asian palauttamisen, mistä seuraa, että asiaan kulunut kokonaisaika pitkittyy jutun palauttamisen vuoksi enemmän kuin siitä syystä, että kärjäoikeudessa pyritään huolellisuuteen vaatimusten perustelujen selvittämisessä. Selvityksessään kärjätuomari myös toteaa avanneensa valmisteluistunnon pöytäkirjan valmisteluistunnossa kiireessä tehdyistä ja osin vaikealukuisista 87 sivun memoriaalimerkinnöistä ja muistiinpanoista.

Pöytäkirjan laatiminen ei kärjätuomarin selvityksen mukaan ole kuitenkaan vienyt koko valmisteluistunnon päättymisen ja pöytäkirjan lausunnolle lähettämisen välistä aikaa. Vaikka pöytäkirjan laatiminen oli ollut työlästä ja aikaavieppä, suurin osa mainitusta ajanjaksosta oli kulunut siihen, että pöytäkirjan laatiminen oli odottanut vuoroaan. Selvityksen mukaan Turun kärjäoikeuden työmäärät ovat sellaiset, että samanaikaisesti tulee pitää useita juttuja liikkeessä. Tämä edellyttää jatkuvaa tuomarin työn painopisteen siirtämistä jutusta toiseen. Näin työskennellen asiat joutuvat odottamaan vuoroaan. Selvityksen mukaan hankalammassa asiassa näitä odotusvuoroja tulee asian kohdalle enemmän kuin suppeassa asiassa, jossa asianosaisten kirjoitukset ovat seikkaperäisemmät.

Laamanni toteaa lausunnossaan, että kysymyksessä olevien asioiden käsittely on kieltämättä kestänyt suhteellisen kauan ottaen huomioon asioiden monitahoisuus ja sekavuuskin. Laamannin mukaan hän on useaan otteeseen keskustellut kärjätuomarin kanssa asioiden nopeasta hoitamisesta. Itsenäisenä tuomarina kärjätuomari kuitenkin päättää juttujen käsittelytavan ja määrää niiden etenemisestä, eikä päällikkötuomarilla ole mahdollisuutta antaa hänelle yksityiskohtaisia ohjeita menettely suhteen.

Laamannin lausunnon mukaan kärjätuomarin kanssa on sovittu siitä, että hän saattaa tämän asian päätökseen mahdollisimman pian. Tällä hetkellä uusien asioiden jako kärjätuomarille on keskeytetty tämän ja eräiden muidenkin jo pitkään vireillä olleiden asioiden käsittelymisen turvaamiseksi. Tarkoitus on, että kärjätuomari saa nämä vanhimmat asiat käsitellyksi ennen vuoden vaihteen tienoolla tapahtuvaa eläkkeelle jäämistään.

Kärjätuomaria koskevan esteellisyysväitteen ja asian käsittelijän vaihtamista koskevan pyynnön osalta laamanni viittaa lausunnossaan kärjäoikeuden päätöksen 10.2.2009 perusteluista ilmenevään. Laamannin käsityksen mukaan kokonaisuudessaan tilanne juttujen suhteen on se, että kärjätuomari on tehnyt juttujen eteen jo niin paljon työtä, että käsittelijän vaihtaminen vain entisestään hidastaisi juttujen käsittelyä.

3.3.2

Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä.

Käräjäoikeusasetuksen 12 §:n mukaan laamannin tulee valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti sekä seurata, että lakia sovelletaan yhdenmukaisesti.

Käräjäoikeusasetuksen 4 §:n 2 momentin nojalla laamanni voi siirtää lainoppineelle jäsenelle jaetun asian toisen lainoppineen jäsenen käsiteltäväksi jos jonkun lainoppineen jäsenen työmäärä poikkeaa muiden lainoppineiden jäsenten työmäärästä tai jos siihen on muu perusteltu painava syy.

Virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on toimitettava valmistelu siten, että asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti. Säännöksen 3 momentin mukaan valmistelu on saatettava loppuun viivytyksettä. Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittely hänen laiminlyöntinsä vuoksi viivästy.

3.3.3

Arviointi

Asian käräjäoikeuskäsittely on kestänyt tähän mennessä hieman yli kolme vuotta ja toisen asian käsittely noin kaksi ja puoli vuotta. Kysymys on urakkasopimuksen suoritusrikkomusta koskevasta riita-asiasta ja sen vastakanteena nostetusta vahingonkorvausasiasta. Asioissa on tähän mennessä haasteiden tiedoksiannon ja niihin annettujen vastausten lisäksi toimitettu kummassakin 1. valmisteluistunto ja pyydetty asianosaisilta kirjallinen lausuma. Asioissa on tarkoitus toimittaa vielä 2. valmisteluistunto, sitä ei kuitenkaan ole vielä huhtikuun 2009 loppuun mennessä toimitettu.

Totean, että laissa on erityisesti korostettu valmistelun joutuisuutta. Edellä selostettu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 17 §:n 3 momentin yleissäännös velvoittaa tuomioistuinta saattamaan valmistelun loppuun viivytyksettä. Tämän lisäksi mainitun luvun 15 a §:stä ilmenee, ettei asianosaista saa kehottaa toimittamaan kirjallista lausumaa useammin kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä. Luvun 15 c §:n 4 momentin mukaan suullinen valmistelu on puolestaan pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä yhdessä istunnossa.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 17 §:n 3 momenttia koskevissa hallituksen esityksen (HE 32/2001 vp.) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu jo yleisistä prosessiperiaatteista seuraavan, että valmistelu tulisi kokonaisuudessaan ja siten myös kirjallisen vaiheensa osalta hoitaa mahdollisimman joutuisasti niin, ettei sitä perusteettomasti viivytetä. Edelleen hallituksen esityksessä on esitetty seuraavaa:

"Valmistelun joutuisuustavoitteen korostamiseksi ehdotetaan koko valmistelua koskevaa nimenomaista yleistä velvoitetta saattaa se loppuun viivytyksettä. Säännöksessä asetettaisiin tätä tar-

koittava yleisluonteinen velvoite siitä, että valmistelu on saatettava loppuun niin pian kuin se on esimerkiksi asiakirjojen tiedoksiantoon liittyvät ja asianosaisten, heidän asiamiestensä ja tuomioistuimen aikataulujen asettamat vaatimukset sekä itse asiasta mahdollisesti johtuvat rajoitukset huomioon ottaen mahdollista. Sillä, että valmistelu toimitetaan viivytyksettä, tavoitellaan sekä valmisteluun menevän ajan että siitä aiheutuvien kustannusten säästöä. Valmistelun joutuisuudella osaltaan tavoitellaan kuitenkin myös koko oikeudenkäynnin mahdollisimman lyhyttä kokonaiskestoa ja halpuutta. Valmistelun joutuisuus ei siksi ole itsetarkoitus, vaan tärkeää koko oikeudenkäynnin joutuisuuden kannalta on, ettei valmistelua myöskään tarpeettomasti kiirehdiä esimerkiksi 1 momentista ilmenevän, valmistelun asiallisena tavoitteena olevan pääkäsittelyn keskityksen kustannuksella. Toisaalta vaikka valmistelun eräänä keskeisenä tavoitteena onkin mahdollistaa ja turvata pääkäsittelyn keskittäminen, johtaa tarpeeton varovaisuus tässä suhteessa usein oikeudenkäynnin valmisteluvaiheen liialliseen korostumiseen pääkäsittelyn kustannuksella. Valmistelun aikana tai sen päättämishetkelläkään ei kuitenkaan aina voida vielä varmuudella tietää, voidaanko pääkäsittely lopulta toimittaa keskitetysti. Nykyinen pääkäsittelyn keskityksen saavuttamista korostava käytäntö onkin johtanut siihen, että joissakin tapauksissa valmistelusta siirrytään pääkäsittelyyn liian myöhään ja valmistelussa käsitellään kysymyksiä, jotka kuuluvat vasta pääkäsittelyyn. Oikeudenkäynti on siten jo pitkälle käyty loppuun, kun pääkäsittely vasta alkaa. Valmistelu tulisi rohjeta lopettaa silloin, kun sitä ei ole sen valmisteleva tarkoitus huomioon ottaen perusteltua jatkaa, ja siirtää asia pääkäsittelyyn. Uuden säännöksen tavoitteena olisikin korostaa joutuisuustavoitteen painoarvoa suhteessa myös keskitykseen. Nämä valmistelun eri tavoitteet tulisivat pyrkiä yhteensovittamaan oikeudenkäynnin kokonaistehokkuutta silmällä pitäen parhaalla mahdollisella tavalla. Myös valmistelun joutuisuustavoitteella pyritään siten osaltaan valmistelun tehokkuuteen siinä mielessä, että valmistelu on pyrittävä hoitamaan niin joutuisasti ja halvalla kuin se kulloinkin käsiteltävänä oleva asia ja muut seikat huomioon ottaen on valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollista. Tästä syystä esimerkiksi valmistelun muodosta päätettäessä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että kulloinkin valitaan sellaiset menettelytavat, jotka mahdollistavat asian mahdollisimman tehokkaan ja halvan käsittelytavan kunkin asian laadun mukaisesti ja että esimerkiksi kirjallisten lisälausumien pyytämistä vältetään, jollei sellainen selvästi ole tehokkaan valmistelun toteuttamiseksi tarkoituksenmukaista."

Asian käsittelyn viivytyksettömyys liittyy läheisesti prosessiperiaatteena olevaan keskitysperiaatteeseen. Keskitysperiaatteella on oikeuskirjallisuudessa katsottu tarkoitetun sitä, että asian varsinainen käsittely tapahtuu ilman viivytyksiä ja ajankuluja yhdessä yhtäjaksoisessa menettelyssä. (Ks. esim. Antti Jokela: Oikeudenkäynti I, 1996, s. 110). Edelleen oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että keskitysperiaate tulee käsittelyn jouduttamiseksi ottaa huomioon jo jutun valmisteluvaiheessa. (Ks. esim. Oikeuden perusteokset: Prosessioikeus, 2007, s. 177–178)

Kanteluasiassa saadun selvityksen valossa puheena olevissa riita-asioissa on kysymys monitahoisista ja osin sekavistakin asioista. Käsittelyn pitkittymiseen ovat käytettävissäni olleiden asiakirjojen perusteella vaikuttaneet merkittävästi myös asianosaisten pyytämät määräaikojen pidennykset. Käräjätuomarin selvityksestä ilmenee, että 10.2.2009 pidettäväksi määrättyssä 2. valmisteluistunnossa oli tarkoitus yhdistää kysymyksessä olevat asiat käsiteltäviksi yhdessä ja siirtää ne pääkäsittelyyn. Käytettävissäni olleesta selvityksestä voi päätellä, että asian käsittelyn viipyminen on vaikuttanut toisen asian käsittelyyn ja päinvastoin. Selvityksen perusteella myös käräjätuomarin työtilanne on osaltaan vaikuttanut asioiden käsittelyaikaan.

Katson, ettei edellä selostetusta hallituksen esityksestäkin ilmenevä valmistelun joutuisuustavoite ole kantelun tarkoittamia asioita käsiteltäessä Turun käräjäoikeudessa toteutunut. Myöskään keskitysperiaatteen näkökulmasta asioiden käsittely ei ole onnistunut. Pidän varsin ongelmallisena etenkin suullisten valmisteluistuntojen välille jäävän ajan pituutta. Asiassa valmisteluistunto on toimitettu 8. ja 29.5.2007 ja toisessa asiassa 12.8. ja 29. sekä 30.9.2008. Kun seuraavaa pidettäväksi suunniteltua valmisteluistuntoa ei ole huhtikuun 2009 loppuun mennessä vielä edes määrätty, muodostuu valmisteluistuntojen välinen aika, etenkin ensimmäisen asian osalta, huomattavan pitkäksi.

Asioiden käsittelyaikaa voidaan mielestäni pitää jo tähän mennessä yhdessä oikeusasteessa varsin pitkänä. Vaikka olen katsonut, että asioiden käsittely antaa aihetta edellä todettuun arvosteluun, katson saamani selvityksen perusteella, ettei asiassa kuitenkaan ole tullut esiin sellaista, jonka perusteella kärjätuomarin menettelyä olisi pidettävä lainvastaisena tai hänen olisi katsottava laiminlyöneen velvollisuuksiaan.

Näin ollen tyydyn saattamaan edellä esittämäni käsitykset valmistelun joutuisasta ja keskiteytystä toimittamisesta kärjätuomari Vuorenpään tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.3 esittämäni käsityksen kärjätuomarin menettelystä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Lisäksi lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi kärjäoikeuden laamannille ja Turun hovioikeudelle.